

ФЕСТИВАЛСКАТА СЦЕНА ВО МАКЕДОНИЈА

THE FESTIVAL SCENE IN MACEDONIA

Љупка СТЕФАНОВСКА • Ljupka STEFANOVSKA

НУ Центар за култура, Битола, Северна Македонија

N.I. Center of Culture, Bitola, North Macedonia

ljupka.stefanovska@yahoo.com

АПСТРАКТ

Фестивалот како најсовремена сцена, на која се презентира претходно сработеното, дава сигурност за денес, иднина за утре и сеќавање за вчера. Постојат повеќе видови/категории фестивали во Македонија: музички, поетски, театарски, филмски фестивали. Фолклорните фестивали, како поткатегија на музичките фестивали во Македонија, претставуваат најголема ризница на традицијата, кои како на „тацна“ ни ги сервираат сите убави, добри и не толку значајни елементи од живеењето на еден народ. Развојниот период на најсовремената репрезентативна сцена во Македонија, ќе биде тема на овој труд, со посебен осврт на трите реномирани фолклорни фестивали: *Балкански фестивал на народни песни и игри – Охрид*, *Републички фестивал на народни песни и игри Илинденски денови – Битола* и *Меѓународен фолклорен фестивал Истибањско здравоживо – Истибања*.

КЛУЧНИ ЗБОРОВИ

сцена; изведба; фестивалска сцена; реномирани фолклорни фестивали;

ABSTRACT

The festival as a state-of-the-art stage, on which previous work is presented, provides certainty for today, legacy for tomorrow and memory for yesterday. There are several types/categories of festivals in Macedonia: music, poetry, theater, film festivals. Folklore festivals, as a subcategory of music festivals in Macedonia, represent the greatest treasure of tradition, which serve us as on a "plate" all the beautiful, good and not so significant elements of the life of a people. The development period of the most modern representative scene in Macedonia will be the subject of this paper, with special reference to the three renowned folklore festivals: *Balkan Festival of Folk Songs and Dances - Ohrid*, *Republic Festival of Folk Songs and Dances Ilinden Days - Bitola* and *International Folklore Festival Istibanja greetings – Istibanja*.

KEY WORDS

scene; performance; festival scene; distinguished folklore festivals;

ВОВЕД

Фолклорната фестивалска сцена е широк подиум за сите изведувачи, аматери и професионалци, како од земјата, така и надвор од неа. Тоа е најдоброто место каде во исто време можат да се пренесат белези на повеќе традиции и да се испреплетат различни култури на едно место. Таа е виножито од бои, луѓе, настани, исчекувања и доживувања.

Изведувачите/игроорците (аматери и професионалци), претставуваат најголеми амбасадори кои на многу едноставен, позитивен и примамлив начин, ја промовираат културата на еден народ, во и надвор од државата.

ПОЧЕТОЦИ И РАЗВОЕН ПЕРИОД

Фолклорната сцената во Македонија, посебен развој доживува во XIX век, напоредно со развојот на градовите како големи трговски центри, каде голем дел од селското население мигрирало, притоа носејќи ја својата култура и адаптирајќи ја во новата средина и на новата сцена. Во новоформираните културно уметнички друштва во тоа време се омасовувал македонскиот фолклор, се откривале нови ора и се учеле нови песни. По Втората светска војна, како дел од кампањата на културно-просветната дејност на населението во Македонија, биле изградени Домови на култура во Македонија, на места на поранешните *читалишта* или *соколари*, а дел биле новоизградени. Во зачувувањето, популаризацијата и презентирањето на материјалното и нематеријалното културно и фолклорно богатство на нашиот народ, покрај ансамблиите и културно-

INTRODUCTION

The folklore festival scene is a wide podium for all performers, amateurs and professionals, both from the country and outside. It is the best place where at the same time traces of several traditions can be transmitted and different cultures can be intertwined in one place. It is a rainbow of colors, people, events, expectations and experiences.

Performers/players (amateurs and professionals) represent the greatest ambassadors who, in a very simple, positive and attractive way, promote the culture of a nation, inside and outside the country.

BEGINNINGS AND DEVELOPMENTAL PERIOD

The folklore scene in Macedonia experienced special development in the 19th century, parallelly to the development of cities as large commercial centres, where a large part of the rural population migrated, bringing their culture and adapting it to the new environment and the new scene. Macedonian folklore was popularized in the newly formed cultural and artistic societies at that time, new dances were promoted and new songs were learned. After the Second World War, as part of the campaign of cultural and educational activity of the population in Macedonia, Houses of Culture were built in Macedonia, on the sites of the former reading rooms or falconry (gymnastic halls), and some were newly built. In the preservation, popularization and presentation of the tangible and intangible cultural and folklore wealth of our people, in

уметничките друштва, голема заслуга имаат и фолклорните фестивали и манифестации кои се одржуваат на нашите простори.

Таа тенденција за истакнување на традиционалните културни вредности на нашиот народ, довела до одржување на два фолклорни фестивали во Битола и Штип на 11 Октомври 1947 година. Фолклорните фестивали, именувани како *Октомвриски фестивали на народни игри и песни*, се одржале од 9 до 11 октомври 1947 година во Битола и Штип. Во функција на фестивалот бил формиран Главен одбор на фестивалот со средиште во Скопје и два пододбори во Битола и Штип, кои биле одговорни за селектирање на КУД-ови и ансамбли, на пред фестивалските околни смотри одржани на 14 и 15 септември 1947 година во Битола, за Западна Македонија и на 21 и 22 септември 1947 година во Штип, за Источна Македонија. На првите фестивали во Битола и Штип одржани од 9 до 11 октомври 1947 година, покрај КУД-ови и ансамбли од македонија, зеле учество и фолклорни групи од Егејска и Пиринска Македонија, како и ромски, турски, албански и мешани друштва (Апостоловски, 1947: 4). Собирачката дејност на фестивалите резултирала со издавање на збирка на *Македонски народни песни – собрани на фестивалите во Битола и Штип на 11 октомври 1947 година*. Запишаните 445 песни, во Збирката, се класифицирани по одредени категории (Иљоски, 1948: 275–276). Покрај позитивните забелешки на состанокот на Главниот одбор на првите фестивали, постоеле и негативни критики, кои се

addition to the ensembles and cultural-artistic societies, the folklore festivals and events that take place in our areas have a great merit.

That tendency to highlight the traditional cultural values of our people, led to the promotion of two folklore festivals in Bitola and Shtip on October 11th, 1947. The folklore festivals, named as October festivals of folk dances and songs, were held from October 9th to 11th, 1947 in Bitola and Shtip. In the function of the festival, a Main Board of the festival was formed with its centre in Skopje and two sub-committees in Bitola and Shtip, which were responsible for selecting cultural associations and ensembles, at the pre-festival surrounding reviews held on September 14th and 15th, 1947 in Bitola, for Western Macedonia and on September 21st and 22nd, 1947 in Shtip, for Eastern Macedonia. At the first festivals in Bitola and Shtip held from October 9th to 11th, 1947, together with folk ensembles from Macedonia, folklore groups from Aegean and Pirin Macedonia, as well as Roma, Turkish, Albanian and mixed groups took part (Апостоловски, 1947: 4). The collecting activity at the festivals resulted in the publication of a collection of Macedonian folk songs - collected at the festivals in Bitola and Shtip on October 11th, 1947. The recorded 445 poems, in the Collection, are classified according to certain categories (Иљоски, 1948: 275–276).

In addition to the positive remarks at the meeting of the Main Board of the first festivals, there were also negative criticisms, which referred to

однесувале на двата пододбори во Битола и Штип. Прекинот на реализација на Октомвриските фестивали во Битола и Штип не е јавно и гласно истакнат, но истиот фестивал продолжува да се реализира под друго име – *Републички фестивал*. Во 1948 година Републичкиот фестивал се реализирал во Скопје, започнувајќи од 6 октомври, со тоа што до 9 октомври се прикажувале приредби на платно со кои биле запознавани луѓето со носиите и обичаите на луѓето од повеќе градови и села низ Македонија. Настапите на КУД-овите и ансамблиите се изведувале од 9 до 11 октомври. Како и претходниот фестивал во 1947 и следната 1948 година имало доста недостатоци и пропусти во организацискиот дел, кој претежно се однесувал на технички и сместувачки недостатоци. Но, тоа не претставувало пречка и наредната 1949 година да се реализира фестивалот во Скопје, со претходни културно-уметнички селективни смотри на народни песни и игри, организирани за време на верскиот празник Илинден. На фестивалот во 1949 година се посветувало повеќе внимание на квалитетот на групите, отколку на квантитет како претходно. Во програмскиот дел на фестивалот имало промени и тоа постоеле четири категории во кои се натпреварувале учесниците: 1) игроорни групи, 2) театарски групи, 3) пејачки групи и 4) хорови. Организациски фестивалот бил издигнат на завидно ниво, но тоа не влијаело врз неговиот континуитет во одржувањето. Од 1950 до 1952 година, прославите за 11 Октомври,

the two sub-committees in Bitola and Shtip. The interruption of the implementation of the October festivals in Bitola and Shtip is not publicly and loudly highlighted, but the same festival continues to be realized under another name - Republic Festival. In 1948, the Republic Festival was realized in Skopje, starting from October 6th, with performances on screen showing until October 9th where audience was introduced to the costumes and customs of people from several towns and villages throughout Macedonia. The performances of the cultural associations and ensembles took place from October 9th to 11th Like the previous festival in 1947 and the following year 1948, there were many shortcomings and omissions in the organizational part, which mostly related to technical and accommodation deficiencies. However, this did not prevent the festival from being held in Skopje in the following year 1949, with previous cultural-artistic selective reviews of folk songs and games, organized during the religious holiday Ilinden. At the 1949 festival, more attention was paid to the quality of the groups than to the quantity as before. There were changes in the program part of the festival and there were four categories in which the participants competed: 1) acting groups, 2) theater groups, 3) singing groups and 4) choirs. Organizationally, the festival was raised to an enviable level, but this did not affect its continuity. From 1950 to 1952, the celebrations for October 11th, which

кои претходно се реализирале со Републичкиот фестивал во Скопје, а претходно и Октомвриските фестивали во Битола и Штип, почнале да добиваат друг правец, изразен преку историските и идејно-политичките содржини, притоа намалувајќи го интензитетот на културно-уметничката програма. Поради неуспешната координација на Сојузот на културно-просветни друштва на НРМ, истиот со одлука бил преименуван во *Сојуз на културно-просветни организации на НРМ*, со задача да биде место за културно-просветни средби каде ќе се решавале проблемите во културниот и фолклорниот живот, со цел развој на културно-забавниот живот во државата. Како резултат на неговото добро работење, во 1952 година, во Прилеп (градот каде на 11 октомври започнало востанието против фашизмот), се организирал фестивал по повод одбележување на празникот, именуван како *Републички фестивал на народни игри и песни*, забележува Леов (Леов, 1952: 3).

РЕНОМИРАНИ ФОЛКЛОРНИ ФЕСТИВАЛИ ВО МАКЕДОНИЈА

Фолклорни фестивали во Македонија, кои се издвојуваат од останатите по старост во формирање на фестивалот, програмскиот дел како и организационо-технички елементи, се трите поголеми реномирани фолклорни фестивали во Македонија кои ќе бидат тема на обработување во овој труд: „Балкански фестивал на народи песни и игри“ – Охрид; *Републички фестивал на народни песни и игри* „Илинденски денови“ – Битола и *Интернационалниот фолклорен фестивал „Истибањско здравоживо“* – Истибања.

were previously realized with the Republic Festival in Skopje, and before that the October Festivals in Bitola and Shtip, began to take a different direction, expressed through the historical and ideological-political contents, while reducing the intensity of the cultural-artistic program. Due to the unsuccessful coordination of the Union of Cultural-Educational Societies of NRM, it was renamed by decision to the Union of Cultural-Educational Organizations of NRM, with the task of being a place for cultural-educational meetings where problems in cultural and folklore life would be solved, with the whole development of cultural and entertainment life in the country. As a result of his good work, in 1952, in Prilep (the city where the uprising against fascism began on October 11th), a festival was organized to commemorate the holiday, named the Republic Festival of Folk Dances and Songs, will be written in Leov notes (Leov, 1952 : 3)

RENOWNED FOLKLORE FESTIVALS IN MACEDONIA

Folklore festivals in Macedonia, which stand out from the rest due to the age of the festival's formation, the program part as well as the organizational and technical elements, are the three major renowned folklore festivals in Macedonia that will be the subject of this paper: "Balkan Festival of Folk Songs and Dances" – Ohrid; Republic festival of folk songs and Dances Ilinden days" – Bitola and the International Folklore Festival "Istibanja greetings" – Istibanja.

БАЛКАНСКИ ФЕСТИВАЛ НА НАРОДНИ ПЕСНИ И ИГРИ - ОХРИД

- Овој фестивал за прв пат е одржан од 20 јули до 15 август 1962 година, под името „Охридски фестивал на аматерски ансамбли на народни песни и ора“ и претставува најстара фолклорна манифестација од ваков тип во државата. Свеченото отворање било на градскиот плоштад, а презентативниот дел на сцената на „Долни сарај“, каде се одржува до денес¹.

- Во 1968 година е преименуван во „Балкански фестивал на народни песни и игри“ и се одржувал од 3-8 јули а подоцна па до денес од 5-10 јули. (Караџоски, 2017: 160–161).

- Фестивалот е под покровителство на Министерството за култура, Собранието на РСМ и Општина Охрид.

- За доброто функционирање и поставеност на фестивалот се грижи организационен одбор, а организацијата од 1991 година ја изведува Центарот за култура „Григор Прличев“- Охрид, со стручни совети или комисији.

- Селекторството го прави селективна комисија.

- Фестивалот од самото основање, според просторното реферирање и регионалниот карактер на презентирање е меѓународен т.е. учествуваат групи од земјата и надвор од неа, а денес повеќе е ориентиран кон групите надвор од државата (Јаневски, 2021: 56–57).

BALKAN FESTIVAL OF FOLK SONGS AND DANCES – OHRID

- This festival was held for the first time from July 20th to August 15th, 1962, under the name "Ohrid Festival of Amateur Ensembles of Folk Songs and Dances" and is the oldest folklore event of its kind in the country. The ceremonial opening was on the city square, and the presentation part was on the stage of "Dolni saraj", where it is held until today¹.

- In 1968, it was renamed the "Balkan Festival of Folk Songs and Dances" and was held from July 3rd - 8th and later until today from July 5th -10th (Karaџoski, 2017: 160–161).

- The festival is under the auspices of the Ministry of Culture, the Assembly of RNM and the Municipality of Ohrid.

- An organizing board takes care of the good functioning and setting of the festival, and since 1991 the organization has been carried out by the "Grigor Prlichev" Culture Center - Ohrid, with expert councils or commissions.

- Selection is done by a selection committee.

- The festival from its very foundation, according to the spatial reference and the regional character of presentation, is international, i.e. participants groups were from the country and from abroad, and today it is more oriented towards groups outside the country (Janevski, 2021: 56–57).

¹ Балкански фестивал на народни песни и игри Македонија Југославија (1976). Балкански фестивал на народни песни и игри Охрид, „Коста Абрашевиќ“ – Охрид, Охрид, Р. Македонија. • Balkanski festival na narodni pesni i igri Makedonija Jugoslavija (1976). Balkanski festival na narodni peni i igri Ohrid, "Kosta Abrashevic" – Ohrid. Ohrid, R. Macedonia.

- Учесниците на сцената порано задолжително презентирале традиционален/автентичен фолклор, репрезентативен за земјата и регионот од каде што доаѓаат, но тоа не е случај и денес. Денес на сцената се презентира претежно обработен фолклор².

- Од 1967 година на фестивалот, во програмскиот дел, учествуваат вокално-инструментални состави и солисти кои ја презентираат автентичната традиција и култура преку ората, песните, обредите, обичаите, народните носии и инструментите (Караџоски, 2017: 161).

- Во 1979 година фестивалот станува членка на асоцијациите на УНЕСКО: ЦИОФФ (Интернационален совет на организациите за фолклорни фестивали и фолклорна уметност) и ИОФ (Меѓународна организација за фолклорна уметност) (Серафимова, 2009: 85).

- Почетоците на фестивалот биле од натпреварувачки карактер, се доделувале награди и признанија, а денес тој е само од ревијален карактер.

- Пропратна манифестација во склоп на фестивалот, е фестивалското Дефиле.

- Групите ја имаат само презентативната улога, а со тоа и функцијата на фестивалот е само презентативна (претставување на групите со своите автентични или обработени содржини).

За „Балканскиот фестивал на народни песни и игри“ – Охрид, Културно-просветната заедница на Македонија во прилогот на културниот живот издаден 1985, ќе

- The participants on the stage used to present traditional/authentic folklore, representative of the country and region they come from, but this is not the case today. Today, mostly stylized folklore is presented on the stage².

- Since 1967, in the program part of the festival, vocal-instrumental groups and soloists have participated who present the authentic tradition and culture through dances, songs, rituals, customs, folk costumes and instruments (Karaџоски, 2017: 161).

- In 1979, the festival became a member of the UNESCO associations: CIOFF (International Council of Organizations for Folklore Festivals and Folklore Art) and IOF (International Organization for Folklore Art) (Серафимова, 2009: 85).

- The beginnings of the festival were of a competitive nature, awards and recognitions were awarded, and today it is only of a reveal nature.

- An accompanying manifestation in the framework of the festival is the Festival Parade.

- The groups have only a presentational role, and therefore the function of the festival is only presentational (presenting the groups with their authentic or processed content).

About the "Balkan Festival of Folk Songs and Games" – Ohrid, the Cultural and Educational Community of Macedonia, in the appendix to the cultural life published in 1985, will

² Балкански фестивал на народни песни и игри – Монографија 1962–2002 (2002). Дом на култура „Григор Прличев“ - Охрид, 11–13, Скопје, Р. Македонија. • *Balkanski festival na narodni pesni i igri – Monografija 1962–2002* (2002). Dom na kultura "Grigor Prlichev" - Ohrid.. Skopje, R. Makedonija. 11–13

забележи: *тоа е меѓународна културна манифестација преку која се негува, возобновува, унапредува и презентира изворното фолклорно богатство на народите и народностите на балканските и прибалканските земји*³.

РЕПУБЛИЧКИ ФЕСТИВАЛ НА НАРОДНИ ПЕСНИ И ИГРИ - ИЛИНДЕНСКИ ДЕНОВИ - БИТОЛА

- Првиот фестивал се одржувал од 30 јули - 2 август 1971 година, во летната бавча на „Домот на армијата“ во Битола, додека пак од 1972 до 2022 година, фестивалот се одржува на новата локација – Ракометно игралиште во Битола (Соклевски, 2010: 40-42). Оваа 2023 година фестивалот се реализира на сцената од платото на „Офицерски дом“ Битола. Фестивалот традиционално отпочува со орото *Комитска легенда*, во изведба на КУД „Илинден“ - Битола.

- Денес фестивалот достигнувајќи едно завидно ниво како големите интернационални фестивали во светот, својата програма ја збогатува со придружни манифестации и активности во текот на фестивалските денови. Времетраењето на фестивалот оваа 2023 година, со сите придружни активности и манифестации, траеше вкупно тринаесет дена.

- За подобро функционирање на фестивалот, бил избран фестивалски одбор составен од културни творци, работници и членови на власта во

*note: it is an international cultural manifestation through which the original folklore wealth of the nationalities of the Balkan and near-Balkan countries is nurtured, renewed, promoted and presented*³.

REPUBLIC FESTIVAL OF FOLKLORE SONGS AND DANCES - ILINDEN DAYS - BITOLA

The first festival was held from July 30th - August 2nd, 1971, in the summer garden of the "House of the Army" in Bitola, while from 1972 to 2022, the festival is held at the new location - Handball court in Bitola (Soklevski, 2010: 40-42). This year 2023, the festival takes place on the stage from the plateau of the "Officer's House" Bitola. The festival traditionally starts with the Komitska legenda dance (Legend of fighters), performed by CAS "Ilinden" - Bitola.

- Today the festival, reaching an enviable level like the distinguished international festivals in the world, enriches its program with accompanying manifestations and activities during the festival days. The duration of the festival this year 2023, with all accompanying activities and manifestations, lasted a total of thirteen days.

- For a better functioning of the festival, a festival board consisting of cultural creators, workers and members of the government in the state was elected, as well as a selective commission that visited

³ *Културен живот – прилог*. (1985). Гласило на културно-просветната заедница на Македонија. (год I. бр 2). Скопје, Р. Македонија, 12 • *Kulturen zivot – prilog* (1985). Glasilo na kulturno-prosvetnata zaednica na Makedonija. (god.I, br.2). Skopje, R. Makedonija, 12

државата, како и селективна комисија која ги посетувала фолклорните групи и КУД-ови во градовите и селата (Танчевски, 1995: 10–11).

- Како покровител на фестивалот се јавува Министерството за култура и Собранието на РСМ, како и Општина Битола. Во самите почетоци на фестивалот, со цел по успешна и професионална реализација, како и формирање услови за развој на истиот, со Решение бр. 01-4851/1 од 9 јули 1973 година на Собранието на општина Битола, фестивалот прераснува во Установа за народна култура „Илинденски денови“ Битола. На 22.XII.2003 година, со одлука на Владата на Р. Македонија, се обединуваат Спомен домот на културата – Битола и УНК „Илинденски денови“ - Битола и продолжуваат да работаат како Национална установа - Центар за култура - Битола, која и денес е организатор на фестивалот „Илинденски денови“.

- Селекција на фестивалот првично била решена со регионални фолклорни смотри одржувани на неколку пунктови во државата, а денес заради поголема ефикасност, рационалност и можност за повеќекратно разгледување на предложената програма, селекцијата се врши преку видео снимка (Танчевски, 1995: 11). Исто така во селекторството голем удел има и членството во ЦИОФФ т.е. СОФАМ за нашата држава, кој помага во предлагање и селекција на групите.

- Фестивалот според просторното реферирање и регионалниот карактер на презентирањето е регистриран како републички фестивал, како што и почнал, но на

folklore groups and CASs in towns and villages (Танчевски, 1995: 10–11).

- The Ministry of Culture and the Assembly of RNM, as well as the Municipality of Bitola, act as patrons of the festival. In the very beginnings of the festival, with the aim of successful and professional implementation, as well as creating conditions for its development, with Decision no. 01-4851/1 from July 9th 1973 of the Assembly of the Municipality of Bitola, the festival grew into the Institution for Folk Culture "Ilindenski dni" (Ilinden days) Bitola. On December 22nd 2003, by the decision of the Government of the Republic of Macedonia, the Memorial House of culture - Bitola and UNC "Ilindenski dni" - Bitola are united and continue to work as a National Institution - Center for Culture - Bitola, which is still today organizer of the "Ilindenski days" festival.

- The selection of the festival was initially decided by regional folklore reviews held at several points in the country, and today, due to greater efficiency, rationality and the possibility of multiple consideration of the proposed program, the selection is done through video recording (Танчевски, 1995: 11). Membership in CIOFF also plays a large role in the selection process, i.e. SOFAM for our country, which helps in proposing and selecting the folk groups.

- According to the spatial reference and the regional character of the presentation, the festival is registered as a republic festival, as it started, but representatives from all

него своите традиции ги презентираат репрезенти од сите земји ширум светот. Со членството и сертификатот од ЦИОФФ, фестивалот доби меѓународен, па и интернационален карактер.

- Програмата за фестивалот се состои од фестивалски вечери, на кои Културно-уметничките друштва и Ансамблиите од различни возрасти, се претставуваат со автентични, традиционални содржини, обработен фолклор, староградска традиција и групи кои презентираат новосоздадени (стилизирани) фолклорни содржини во кои е зачувано обележјето на нашата орска и песнопојна (вокална) традиција.

- Поради исполнувањето на речиси сите стандарди кои ги налага ЦИОФФ за Меѓународните фестивали, во 2017 година, на Светскиот конгрес на Меѓународната федерација на фолклорни фестивали и фолклорна уметност –ЦИОФФ, во Индонезија, е врачен сертификат за Републичкиот фолклорен фестивал на народни игри и песни „Илинденски денови“- Битола и е рдинствен фестивал во државата признат како Меѓународен CIOFF фестивал (Стефановска, 2019: 65–74).

- Денес фестивалот има ревијален карактер за групите кои доаѓаат од други држави и континенти, поради нормите и пропозициите кои ги налага ЦИОФФ членството. За репрезентите од Македонија, од почетокот па до денес, на крајот од фестивалските вечери се доделуваат награди на најдобрите.

- Во склоп на фестивалот од самиот почеток функционира издавачка, изложбената активност, а од 1975 година постои детска ликовна

countries around the world present their traditions on the festival scene. With the membership and certificate from CIOFF, the festival gained an international character.

- The program for the festival consists of festival evenings, at which Cultural Art Societies and Ensembles of different ages present themselves with authentic, traditional content, stylized folklore, old town tradition and groups presenting newly created (stylized) folklore content in which the hallmark of our musical and singing (vocal) tradition is preserved.

- Due to the fulfillment of almost all the standards required by CIOFF for International Festivals, in 2017, at the World Congress of the International Federation of Folklore Festivals and Folk Art - CIOFF, in Indonesia, a certificate was presented for the Republic Folklore Festival of Folk Dances and Songs. "Ilinden days"- Bitola and it is the only festival in the country recognized as an International CIOFF festival (Stefanovska, 2019: 65–74).

- Today, the festival has a showcase character for groups coming from other countries and continents, due to the norms and proposals required by the CIOFF membership. For the national teams from Macedonia, from the beginning until today, at the end of the festival evenings, awards are given to the best.

- From the very beginning, publishing and exhibition activities have been part of the festival, and since 1975 there has been a children's art exhibition – *Folk culture as a permanent inspiration in my*

изложба - *Народната култура како трајна инспирација во моето творештво*, како и детска работилница со исто име.

- Во рамките на фестивалот се организираат и други манифестации: големото Дефиле (*Со песни и игри низ битолските улици*), *Ехо од дамариите*, *Ора на Широк Сокак*, *Песни на Широк Сокак*, *На пладне во чаршија*, фестивалска предпрограма и фестивалски караван.

- Покрај презентативната функција на фестивалот (претставување на групите со своите автентични или обработени содржини), можам да кажам дека фестивалот „Илинденски денови“ – Битола, има ред други функции како: *стручно-научна* (преку научни собири, стручни советувања), *едукативна функција* (Семинарот за традиционална музика и игра кој се организира од 2009 година).

Просветно културната заедница на Македонија од 1985 година во гласникот на културно-просветниот живот, за Републичкиот фестивал на народни песни и игри „Илинденски денови“ - Битола, ќе забележи: *тој со своите разновидни програмски содржини и фолклорен материјал, како и нивното презентирање обезбедува значајно место меѓу фолклорните манифестации не само во државата туку и пошироко⁴.*

creativity, as well as a children's workshop with the same name.

- Other events are organized within the festival: the big parade (*with songs and games through Bitola's streets*), *Echo from the soul*, *Dances along Shirok Sokak*, *Songs on Shirok Sokak*, *At noon in the bazaar*, festival pre-program and festival caravan.

- In addition to the presentational function of the festival (presentation of the groups with their authentic or processed contents), I can say that the festival "Ilinden days"-Bitola, has a number of other functions such as: *professional-scientific* (through scientific gatherings, expert consultations), *educational function* (The seminar on traditional music and dance that has been organized since 2009).

The educational and cultural community of Macedonia since 1985 in the herald of the cultural and educational life, for the Republic festival of folk songs and dances "Ilinden days" - Bitola, will note: *with its diverse program contents and folklore material, as well as their presentation, it provides a significant place among folklore manifestations not only in the country but also beyond⁴.*

⁴ *Културен живот – прилог.* (1985). Гласило на културно-просветната заедница на Македонија. (год I. бр. 2). Скопје, Р. Македонија, 12 • *Kulturen zivot – prilog* (1985). Glasilo na kulturno-prosvetnata zaednica na Makedonija. (god. I, br. 2). Skopje, R.Makedonija, 12

**МЕЃУНАРОДЕН ФОЛКЛОРЕН
ФЕСТИВАЛ „ИСТИБАЊСКО
ЗДРАВОЖИВО“ – С. ИСТИБАЊА**

- Фестивалот за прв пат се одржал на 27 Октомври 1986 година на Петковден, на денот на селската слава на с. Истибања. Првиот фестивал траел еден ден и се одржувал во училишниот двор во с. Истибања, на дрвена бина на која настапувале фолклорните групи. Името „Истибањско Здравоживо“, е добиено по народниот поздрав на жителите на селото на секој кој го сретнувале - „Здравоживо“. Денес фестивалот се изведува во средината на месец Септември во времетраење од седум вечери (од 18–24; од 16–22; од 13–19 и сл).

- Селекцијата на учесници за фестивалот се прави со помош на селективна комисија.

- Покровител на фестивалот е Собранието на општина Винаца, а организатор е ФА „Китка“ - Истибања, кој е главен и одговорен уредник за целото случување. Тука се и приватни спонзори кои доброволно индиректно придонесуваат за зачувување на традицијата и културата.

- Од втората година 1987, од постоењето на фестивалот „Истибањско Здравоживо“, се променило неговото просторно реферирање и според регионалниот карактер на презентерите тој од државен прераснал во Балкански фестивал со што земале учество и три групи од Балканот.

- На репрезентативната сцена на фестивалот првично се презентирал само автентичен фолклор, а подоцна и обработен фолклор од земјите и групите учеснички, како од

**INTERNATIONAL FOLKLORE
FESTIVAL “ISTIBANJA GREETINGS”
– v. ISTIBANJA**

- The festival was held for the first time on October 27th, 1986, on Petkovden, the religious day of village festival of Istibanja. The first festival lasted one day and was held in the schoolyard in the village of Istibanja, on a wooden stage where folklore groups performed. The name "Istibanjsko Zdravozivo" (Istibanja greetings) was obtained after the popular greeting of the inhabitants of the village to everyone they met - "Zdravozivo" (hello, greetings). Today the festival is held in the middle of September for seven evenings (from 18:00 to 24:00; from 16:00 to 22:00; from 13:00 to 19:00, etc).

- The selection of participants for the festival is done with the help of a selection committee.

- The patron of the festival is the Assembly of the Municipality of Vinica, and the organizer is FE "Kitka"-Istibanja, which is the main and responsible editor for the entire event. There are also private sponsors who voluntarily indirectly contribute to the preservation of tradition and culture.

- From the second year of 1987, from the existence of the "Istibanja greetings" festival, its spatial referencing changed and according to the regional character of the presenters, it grew from a national festival to a Balkan festival, with the participation of three groups from the Balkans.

- From the second year of 1987, from the existence of the "Istibanja greetings" festival, its spatial referencing changed and according to the regional character of the

државата, така и од земјите од Балканот. Тие изведуваат орски и вокално-инструментални творби.

- Фолклорниот фестивал „Истибањско Здравоживо“ во 1996 година стана членка на ИОФ (Меѓународна организација за фолклорна уметност), а после 5 години во 2001 година фестивалот влегол и во каталогот на фестивалите членки на ЦИОФФ (Интернационален совет на организациите за фолклорни фестивали и фолклорна уметност) и двете групации членки на УНЕСКО (Организација за зачувување на нематеријалното културно наследство).

- Од 1987 година, фолклорниот фестивалот прераснал во фестивал со натпреварувачки карактер. Жири комисијата на фестивалот била составена од уметничките раководители на групите учесници, кои не смееле да гласаат за својата група⁵. Денес фестивалот поради пропозициите и членството во ЦИОФФ, е од ревијален карактер, при што неговата функција е само презентативна (претставување на групите со своите автентични или обработени содржини).

- Дополнителни активности во склоп на фестивалот не се организираат, додека пак како дополнителни манифестации се вбројуваат: *фестивалско Дефиле и фестивалски караван*.

presenters, it grew from a national festival to a Balkan festival, with the participation of three groups from the Balkans.

- At the representative stage of the festival, only authentic folklore was initially presented, and later also stylized folklore from the participating countries and groups, both from the state and from the countries of the Balkans. They perform choral and vocal-instrumental works.

- The folklore festival "Istibanja greetings" became a member of IOF (International Organization for Folk Art) in 1996, and after 5 years in 2001 the festival entered the catalog of member festivals of CIOFF (International Council of Organizations for Folk Festivals and Folk Art) and the two UNESCO member groups (Organization for the Preservation of the Intangible Cultural Heritage).

- Since 1987, the folklore festival has grown into a festival with a competitive character. The jury committee of the festival was composed of the artistic directors of the participating groups, who were not allowed to vote for their group. Today, the festival, due to the proposals and the membership in CIOFF, is of a show character, while its function is only presentational (presentation of the groups⁵ with their authentic or processed contents)

- Additional activities as part of the festival are not organized, while the following events are counted as additional events: Festival Parade and Festival Caravan.

⁵ Истибањско Здравоживо 94. (1994). *Винички глас* (бр.7 и 8), Веница, Р. Македонија, 4 • Istibanjsko zdravozhivo 94. (1994). *Vinicki glas* (br. 7 i 8). Vinica, R. Makedonija, 4.

Овој фестивал на кој постои сценска презентација и валоризација на традиционалната култура на нашата и уште на голем број земји учесници, со своите белези и достигнувања, сведочи за неговиот успех и траење сите овие години.

СЛИЧНОСТИ И РАЗЛИКИ НА ТРИТЕ РЕНОМИРАНИ ФЕСТИВАЛИ

Доколку направиме споредба, на карактеристиките на трите реномирани фестивали: „Балкански фестивал на народни песни и игри“, Републички фестивал на народни песни и игри „Илинденски денови“ и „Истибањско здравоживо“, може да се воочи дека сите три фестивали се фолклорни и негуваат автентичен, обработен и стилизиран фолклор (Јаневски, 2013: 145). Најстар по формирање е „Балкански фестивал“ – 1962 година, а најновоформиран е „Истибањско здравоживо“ – 1986 година. „Илинденски денови“ е второформиран – 1971 година. Во однос на континуитетот на организирање и реализација, може слободно да се каже дека „Илинденски денови“ најмногу време опстојува на културната сцена и тоа неговиот развој (програмски, организациски, стручно), се движи во јасна нагорна линија над сите други фолклорни фестивали во државата. „Истибањско здравоживо“, само за време на пандемијата (2021) година, програмата се реализирање на електронски медиуми со видеоснимки од учесниците, додека пак, „Балканскиот фестивал“ се организира во континуитет но програмата и времетраењето на фестивалот во денови е минимално. Покрај орската и вокално-инструменталната тради-

This festival, where there is a stage presentation and valorization of the traditional culture of our country and a large number of participating countries, with its marks and achievements, testifies to its success and duration all these years.

SIMILARITIES AND DEFFERENCES OF THE THREE RENOWNED FESTIVALS

If we compare the characteristics of the three renowned festivals: "Balkan Festival of Folk Songs and Dances", Republic Festival of Folk Songs and Dances "Ilinden Days" and "Istibanja greetings", it can be seen that all three festivals are folklore and they promote/nurture authentic, processed and stylized folklore (Janevski, 2013: 145). The oldest in terms of establishment is "Balkan Festival" - 1962, and the newest is "Istibanja greetings" - 1986. "Ilinden days" was formed for the second time - 1971. In terms of the continuity of organization and realization, it can be freely said that "Ilinden Days" has been on the cultural scene for the longest time, and its development (programmatic, organizational, professional) is moving in a clear upward direction above all other folklore festivals in the country. The program of "Istibanja greetings", during the pandemic (2021), was realized with the help of electronic media with videos from the participants, while the "Balkan Festival" is organized continuously, but the program and duration of the festival in days is minimal. In addition to the orchestral and vocal-instrumental tradition that is nurtured in all three festivals, Old-manner culture is the only one that is

ција која се негува во сите три фестивали, страоградската култура е единствена која се негува и презентира само на Републичкиот фестивал за народни песни и игри „Илинденски денови“ – Битола. Заедничко за сите три реномирани фестивали е тоа што се влезени во календарот на ЦИОФФ – организацијата и УНЕСКО, според просторното реферирање на групите учеснички на трите фестивали, тие може да се каже дека се од интернационален карактер. Селекцијата на групите ја прави селективна комисија, а трите фестивали се од ревијален карактер, поради членството во ЦИОФФ, само на фестивалот „Илинденски денови“ се наградуваат најуспешните македонски групи, во одредени категории, кои ги оценува стручна жири-комисија. Трите реномирани фолкорни фестивали се влезени во програмата за финансиска поддршка од страна на Министерството за култура на РС Македонија, а се финансирани и од општините каде се реализираат фестивалите и други приватни спонзори. Како покровител на фестивалите се јавува Собранието на РС Македонија, освен кај „Истибањско здравоживо“, каде покровител на фестивалот е Општина Винаца. Организатори на „Балканскиот фестивал“ и „Илинденски денови“ се Национални установи и тоа НУ Центар за култура „Григор Прличев“ – Охрид и НУ Центар за култура – Битола, додека на фестивалот „Истибањско здравоживо“, организатор на фестивалот од основањето до денес е ФА „Китка“ – Истибања. Исто така за разлика од другите два фолклорни фестивала

nurtured and presented only at the Republic Festival for Folk Songs and Dances "Ilinden days" – Bitola. Common to all three renowned festivals is that they are included in the calendar of CIOFF - the organization and UNESCO, according to the spatial referencing of the groups participating in the three festivals, they can consider to have international character. The selection of the groups is done by a selection committee, and the three festivals are of a show character, due to the membership in CIOFF, except at the "Ilinden days" festival the most successful Macedonian groups are awarded, in certain categories, which are evaluated by an expert jury-commission. The three renowned folklore festivals are included in the program for financial support by the Ministry of Culture of the Republic of Macedonia, and are also financed by the municipalities where the festivals are held and other private sponsors. The Parliament of the Republic of Macedonia appears as the patron of the festivals, except for "Istibanja greetings", where the patron of the festival is the Municipality of Vinica. Organizers of the "Balkan festival" and "Ilinden days" are national institutions, namely NI Center for Culture "Grigor Prlichev" - Ohrid and NI Center for Culture - Bitola, while for the festival "Istibanja greetings", the organizer of the festival from its foundation until today is FE "Kitka" – Istibanja. Also, unlike the other two folklore festivals where the participants from the festival groups are over 16 years old, at "Istibanja greetings", the age of participants is up to 18 years old, so at this festival

каде учесниците од групите на фестивалот се над 16 години, на „Истибањско здравоживо“, возраста на учесници е до 18 години, па на овој фестивал може да се забележи учество и на детски групи. Трите реномирани фолклорни фестивали кои на сцената презентираат фолклорни содржини на регионот или државата од каде доаѓаат групите, покрај презентативната, може слободно да е каже дека имаат и едукативна функција, бидејќи го едуцираат народот со одредени орски и песнопјни елементи. Фестивалот „Илинденски денови“ со организирањето на семинари и стручно-научни советувања и собири, поседува и научно-образовна функција. На овој фестивал и селекцијата на групите се прави од стручна селективна комисија што не е случај на „Балкански“ и „Истибања“. Исто така покрај изложбената и издавачката дејност, како дополнителна активност која ја имаат трите фестивали и дефилето од дополнителни манифестации, на „Истибањско здравоживо“ се организираат и манифестациите: *Танци на народите* и *Зажневање на ориз*, додека на „Илинденски денови“ се реализираат следните дополнителни манифестации: *Фестивалски караван*, *Песни низ Широк Сокак*, *Оро низ Широк Сокак*, *Ехо од дамарите*, *На пладне во чаршија* и од 2022 година запозна да се реализира *Интернационален етнографски филмски фестивал*. Покрај со основните и придружните манифестации, Фестивалот „Илинденски денови“, се разликува и со рецензиите пишувани во билтените по секој фестивал, пропозициите за учество кои е

you can see the participation of children's groups as well. The three renowned folklore festivals that present on stage folklore content of the region or the country where the groups come from, beside the presentation, it can be surely said that they also have an educational function, because they educate the people with certain dance and singing elements. The "Ilinden Days" festival, with the organization of seminars and expert- scientific consultations and gatherings, also has a scientific-educational function. At this festival, the selection of the groups is also done by an expert selection committee, which is not the case with "Balkan" and "Istibanja". Also, in addition to the exhibition and publishing activity, as an additional activity that the three festivals have and the defile the additional manifestations are promoted such as: *Dances of the Peoples and Harvesting of Rice* at the "Istibanja greetings", while the following additional events are realized at the "Ilinden Days" festival: *Festival Caravan*, *Songs through Shirok Sokak*, *Dances through Shirok Sokak*, *Echo from the soul*, *At Noon in the Bazaar* and from 2022, the realization of an International Ethnographic Film Festival was promoted. In addition to the basic and accompanying manifestations, the "Ilinden Days" Festival is also distinguished by the reviews written in the newsletters after each festival, the proposals for participation that need to be fulfilled, the documentation archived in the Historical Archive and the most basic, the authenticity. The selection of the groups in "Ilinden days" in

потребно да се исполнуваат, документацијата архивирана во Историјскиот архив и најосновното, автентичноста. Селекцијата на групите во „Илинденски денови“ покрај од регионални смотри, денес се изведува и преку фото и видео-материјал на групите, како и преку ЦИОФФ организацијата, од која Републичкиот фестивал „Илинденски денови“ покрај членство, поседува и сертификат, со што се издвојува како единствен фолклорен фестивал во државата, со квалитети (програмски и организациски) кои ги задоволуваат ЦИОФФ стандардите.

ЗАКЛУЧОК

Фолклорниот презентирани материјал, кој се помни и е конзервиран точно таков како што постоел во минатото, може да се спореди со она што е прикажано на сцената од страна на уметниците. Таа ситуација на презентирање и валоризација на исконското на сцената на споменатите фолклорни фестивали, според мене, е целосно изместена и променета во одредени моменти. Денес на сцената многу малку може да се види презентирање на стара, оригинална, непроменета изведба на обредноста и обичаите преку орото, песната, носиите и инструментариумот од страна на културно-уметничките друштва, ансамбли, здруженија. Кај нив содржински и изведувачки, традиционалните фолклорни форми го промениле својот карактер, природа, ритуалност и значење. Тие форми на сцената се претвораат во функционално и структурно променети фрагменти со променети културни содржини кои се притиснати и затворени во

addition to regional screenings, today is carried out through photo and video material of the groups, as well as through the CIOFF organization, from which the "Ilinden days" Republic festival, in addition to membership, also has a certificate, which makes it stand out as the only folklore festival in the country, with qualities (programmatic and organizational) that meet CIOFF standards

CONCLUSION

The folklore material presented, which is remembered and preserved exactly as it existed in the past, can be compared to what is presented on stage by the artists. That situation of presenting and valorizing the primordial on the stage of the mentioned folklore festivals, in my opinion, has been completely displaced and changed at certain moments. Today on the stage one can very rarely see the presentation of an old, original, unchanged performance of rituals and customs through dance, song, costumes and instruments by cultural and artistic societies, ensembles, associations. In terms of content and performance, traditional folklore forms have changed their character, nature, rituality and meaning. Those stage forms are transformed into functionally and structurally changed fragments with changed cultural contents that are pressed and closed in the stage space and duration. The performance is not

сценскиот простор и времетраење. Изведувачето не е само претставување, туку реално целиот тој собир претставува простор во кој доаѓа до пресек помеѓу организираното претставување и секојдневниот живот.

Ако се биде малку објективен, во однос на образложените фолклорни фестивали, треба да се спомене фактот на проблемите со кои денес се соочуваат тие, а и голем број други фолклорни фестивали. Основниот и главен проблем се финансиите. Тие се примарна кочница во остварувањето на некои посовршени замисли и идеи на организаторот. Финансиите се основа и за реализација на подобри проекти за подобро техничко опремување на фестивалските сцени, една сцена или повеќе сцени во истото време, соблекувални во склоп на сцените, потоа повеќедневно присуство на учесниците, а со тоа и поголема масовност, ефективност на фестивалот и реализирање на други пропратни манифестации во склоп на фестивалот. Реален проблем претставува и реткиот број друштва и ансамбли кои ја негуваат традицијата во оригинална, традиционална и непроменета форма, со тоа и кругот за избор на групи се намалува. Самото достигнување на фестивалите за влез во големите меѓународни и интернационални организации на фолклорните фестивали ИОФ и ЦИОФФ а воедно и УНЕСКО, им дава забрана за доделување на награди на учесниците. Тоа е претворање на фестивалите од фолклорен фестивал со натпреварувачки, во фестивали со ревијален карактер, а со тоа се намалуваат натпреварувачкиот дух,

only a presentation, but in reality, that whole gathering represents a space in which there is an intersection between the organized presentation and everyday life.

If we are a little objective, in relation to the explained folklore festivals, we should mention the fact of the problems that they, and a large number of other folklore festivals, are facing today. The basic and main problem is finances. They are the primary brake in the realization of some more perfect ideas and missions of the organizer. The finances are also the basis for the implementation of better projects for better technical equipment of the festival stages, one stage or several stages at the same time, dressing rooms in the assembly of the stages, then multi-day presence of the participants, and thus a greater mass, effectiveness of the festival and realization at other side events as part of the festival. A real problem is also the rare number of societies and ensembles that nurture the tradition in its original, traditional and unchanged form, thus the circle for choosing groups is decreasing. The very achievement of the festivals for entry into the major international and international organizations of the folklore festivals IOF and CIOFF and also UNESCO, prohibits the awarding of prizes to the participants. It is the transformation of the festivals from folklore festivals with competitions, into festivals with a show character, thereby reducing the competitive spirit, the motive and the interest of the companies and ensembles to participate. Naturally,

мотивот и интересот на друштвата и ансамблите за учество. Нормално, големи се и придобивките на фестивалите од тоа членство, а тоа е поместување на меѓународната и светската граница за учесниците во фолклорниот фестивал. Тука веќе предлогот и понудата за групите доаѓа исклучиво преку тие фолклорни организации.

Можноста за напредување и издигнување на фолклорните фестивали на едно повисоко ниво, може да се гледа во стручноста која ќе се имплементира во организација, селекција на групи и програмски промени. Не секогаш парите, кои се доста важен елемент, се пресудни за добра организација и реализација на фестивалот. Тука голема улога игра и тимот кој го работи фестивалот, нивните меѓусебни разбирања и соработки, како и поддржување на одредени поединечни или заеднички идеи, со кои се внесуваат нови современи елементи во фолклорните фестивали. Секоја една промена која се прифаќа и традиционално се применува на фестивалот, станува дел од фолклорот и одбележува еден сегмент од живеењето на луѓето во одреден временски период.

the benefits of the festivals from that membership are also great, and that is moving the international and world border for the participants in the folklore festival. Here already the proposal and the offer for the groups comes exclusively through those folklore organizations.

The possibility of advancing and elevating folklore festivals to a higher level can be seen in the expertise that will be implemented in organization, selection of groups and program changes. Money, which is quite an important element, is not always decisive for a good organization and realization of the festival. The team that runs the festival plays a big role here, their mutual understanding and cooperation, as well as the support of certain individual or joint ideas, which introduce new modern elements into folklore festivals. Every single change that is accepted and traditionally applied at the festival becomes part of the folklore and marks a segment of people's lives in a certain period of time.

БИБЛИОГРАФСКИ РЕФЕРЕНЦИ • REFERENCES

- Апостоловски, В. (1947). Вчера во Штип заврши натпреварувањето на играорните групи и пејачките хорови – со голем успех настапија играорните групи од Пиринска Македонија. *Нова Македониј*, (11 октомври, стр. 4), Скопје, Р. Македонија.
- Иљоски, В. (1948). *Македонски народни песни – собрани на фестивалите во Битола и Штип на 11 октомври 1947*. Скопје, Р. Македонија: Државно книгоиздаваштво на Народна Република Македонија.
- Јаневски, В. (2013). *Етнокоролошки карактеристики на македонските народни ора (по избрани примери)*. Скопје, Р. Македонија: Институт за фолклор „Марко Цепенков“

- Јаневски, В. (2021). Балканска фолклорна приказна.... *Балкански фестивал на народни песни и игри (1962–2021) – монографија III*. (стр. 56-57). Охрид, Р. Македонија: НУ Центар за култура „Григор Прличев“
- Караџоски, В. (2017). Историски развој на фолклорните манифестации, собори и фестивали, во Р. Македонија и Р. Бугарија. *Проекции на културните традиции: Бугарија – Македонија*. Софија, Р. Бугарија: Издателство на БАН „проф. Марин Дринов“
- Леов, Ј. (1952). Работата на културно-уметничките друштва во Скопје не се одвива со успех, *Нова Македонија*. (18 март, стр. 3 – 4). Скопје, Р. Македонија
- Серафимова, И. (2009). *Каталог на културни манифестации на единиците на локална самоуправа*. Скопје, Р. Македонија: ЗЕЛС.
- Соклевски, В. (2010). „40 години традиција“ *Републички фестивал на народни песни и игри „Илинденски денови“ - Битола 1971–2010*. Битола, Р. Македонија: НУ Центар за култура
- Стефановска, Љ. (2019). Фестивалот „Илинденски денови“ како дел од СIOFF федерацијата, *Зборник на трудови XI*. Битола, Р. Македонија: Илинденски денови – НУЦК
- Стефановска, Љ. (2020). Сличности и разлики на три поголеми фолклорни фестивали во Македонија. *Годишен зборник бр. VI/6*. Штип, Р. Македонија: УГД, Музичка академија
- Танчевски, К. (1995). „25 години државен фестивал на народни игри и песни „Илинденски денови“ - Битола 1971–1995“. Битола, Р. Македонија: Установа за народна култура „Илинденски денови“
- Балкански фестивал на народни песни и игри Македонија Југославија (1976)*. Балкански фестивал на народни песни и игри Охрид. Охрид, Р. Македонија: „Коста Абрашевиќ“
- Балкански фестивал на народни песни и игри – Монографија 1692-2002 (2002)*. (стр. 11-13). Скопје, Р. Македонија: Дом на култура „Григор Прличев“- Охрид
- Културен живот – прилог (1985)*. Гласило на културно-просветната заедница на Македонија, (год I. бр.2. стр.12, февруари), Скопје, Р. Македонија.
- Истибањско Здравоживо 94 (1994). *Винички глас* (бр. 7 и 8, стр. 4), Винаца, Р. Македонија.